ELOISA

Etelä-Savon hyvinvointialue

Lausunto tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen johdosta

ALUEHALLITUKSEN LAUSUNTO ALUEVALTUUSTOLLE

Etelä-Savon hyvinvointialue ELOISA

Sisällys

1 Johdanto ... 3
2 Hyvinvointialueen toiminta ... 3
2.1 Johtamis- ja ohjausjärjestelmä sekä organisaatiorakenne ... 4
2.2 Sisäinen valvonta, riskienhallinta sekä omistajaohjaus ... 4
2.3 Arvio tulevasta kehityksestä ja merkittävimmistä epävarmuustekijöistä ... 5
3 Strategiset tavoitteet ja ohjelmat ... 5
3.1 Strategisten tavoitteiden toteutuminen ... 5
3.2 Valtakunnallisten strategisten tavoitteiden toteutuminen ... 6
4 Sitovien talousarviotavoitteiden toteutuminen ... 7
4.1 Sairaalapalvelut ... 7
4.2 Geriatriset osastopalvelut ... 8
4.3 Tila- ja tukipalvelut ja toimitilat ... 8
4.4 Digitaaliset ja tietopalvelut ... 9
4.5 Konsernipalvelut ja hankinnat ... 9
4.6 Pelastustoimen palvelut ja onnettomuuksien ennaltaehkäisy ... 10
4.7 Laatu- ja potilasturvallisuus ... 11
4.8 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ... 11
5 Talouden tasapaino ... 13
6 Henkilöstö ... 13
7 Yhteenveto ... 14
8 Itä-Suomen yhteistyöalueen tarkastuslautakuntien yhteisarviointi ... 15

1 Johdanto

Hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin lukeutuu mm. vuosittaisen arviointikertomuksen antaminen aluevaltuustolle. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Saman pykälän mukaan aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Tämän arviointikertomuksen johdosta annettavan lausunnon rakenne mukailee arviointikertomuksen etenemisjärjestystä. Kunkin väliotsikon alla on esitetty arviointikertomuksen kappaleen lopussa esitetty yhteenveto keskeisimmistä havainnoista siltä osin, kuin havaintoihin on katsottu tarpeelliseksi antaa lausunto. Havaintoihin liittyvät lausunnot on esitetty heti yhteenvetojen jälkeen.

Tarkastuslautakunta painotti arviointityötä arviointisuunnitelman 2025 mukaisesti seuraaviin kokonaisuuksiin: yleiskuva talouspalveluista ja talouden sekä strategian toteutumisesta, terveyspalveluista, geriatrisista osastopalveluista, mielenterveyspalveluista, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, digitaalisista ja tietopalveluista, sisäisestä valvonnasta, konsernipalveluista (hankinnat) sekä tuki- ja tilapalveluista. Tarkastuslautakunta kuuli tilinpäätöksen ja henkilöstökertomuksen 2025 esittelyt.

Tarkastuslautakunnan arviointityö on perustunut vuoden 2025 talousarvio- ja tilinpäätösasiakirjoihin, strategiaan ja toimeenpano-ohjelmiin, ohjeisiin ja sääntöihin, toimielinten pöytäkirjoihin, ennakkokuulemismateriaaliin sekä viranhaltijoiden antamiin selvityksiin ja kuulemiseen.

2 Hyvinvointialueen toiminta

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunta toteaa, että valtion rahoituksen ja palvelutuotannon epäsuhdan tilanteeseen ei ole tullut korjausta. Vähenevä asukasmäärä ja ikääntyvä väestö nostaa entisestään asukaskohtaisia kuluja, mikä heikentää edelleen talouden liikkumavaraa.

Palvelutuotannon toiminnan sujuvuus näkyy muun muassa erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsyn nopeutena. Hyvinvointialue sai huomattavan paljon medianäkyvyyttä. Hyvinvointialue oli toista vuotta peräkkäin Luottamus & Maine -tutkimuksen mukaan maineikkain hyvinvointialue.

Ministeriöiden ohjaus hyvinvointialueen suuntaan tiivistyy. Hyvinvointialueelle asetettiin seitsemän uutta toimenpidesuositusta. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että uusien toimenpidesuositusten toteutumisesta raportoidaan aluevaltuustolle säännöllisesti ja niiden vaikutuksia palvelujen saatavuuteen, kustannuksiin ja alueelliseen yhdenvertaisuuteen seurataan.

Hyvinvointialueen rahoituksen ja palvelutarpeen epäsuhta sekä väestökehitys haastavat edelleen talouden tasapainottamista. Talouden sopeuttamista on jatkettu palvelujen saatavuus ja toiminnan sujuvuus huomioiden. Ministeriöiden toimenpidesuositusten toteutumista ja vaikutuksia palvelujen saatavuuteen, kustannuksiin ja alueelliseen yhdenvertaisuuteen seurataan osana säännöllistä toiminnan ja talouden raportointia aluevaltuustolle.

2.1 Johtamis- ja ohjausjärjestelmä sekä organisaatiorakenne

Tarkastuslautakunta:

Toimielinorganisaatiota uudistettiin aluevaalien jälkeen 1.6.2025 alkaen. Palveluorganisaatiota supistettiin vuoden 2025 alusta lukien vuoden 2024 yhteistoimintaneuvotteluiden toimeenpanona. Organisaatiota on tiivistetty kaikilla muilla toimialoilla paitsi pelastus- ja turvallisuuspalveluissa. Palveluorganisaatio on hyvin ohut. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä varmistaa organisaation ja palvelutuotannon toimivuus kaikissa tilanteissa.

Organisaatiota on tarkoituksellisesti tiivistetty osana talouden ja toiminnan yhteensovittamista. Toimielinorganisaatio uudistettiin 1.6.2025 lukien ja palveluorganisaatiota supistettiin vuoden 2025 alusta vuoden 2024 yhteistoimintaneuvottelujen päätösten mukaisesti. Organisaatiota on tiivistetty kaikilla toimialoilla pelastus- ja turvallisuuspalveluja lukuun ottamatta.

Organisaation toimivuuden, johtamisen kuormituksen ja palvelutuotannon jatkuvuuden seurannan merkitys korostuu organisaation tiivistämisen jälkeen.

2.2 Sisäinen valvonta, riskienhallinta sekä omistajaohjaus

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintamallin mukaiset toimenpiteet ovat käynnistyneet ja selkiytyneet. Riskienhallinnan toimintamallia on uudistettu koko organisaatiota läpileikkaavaksi vuoden 2025 alusta lukien.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttaminen on osa päivittäistä toimintaa. Tarkastuslautakunta korostaa, että toiminnan tulee olla taloudellista ja tehokasta, prosesseja valvotaan sekä poikkeamat dokumentoidaan ja tehdään tarvittavat korjausliikkeet.

Tarkastuslautakunnan mukaan käytänteet ja tavoitteet tulee jalkauttaa koko henkilöstölle. Kaikkien tasojen työntekijöiden tulee tiedostaa ja tunnistaa oman toimintaympäristön mahdolliset riskit. Hyvä perehdyttäminen, tiedottaminen, osaamisen lisääminen ja tiimipalaverit toimivat erinomaisena riskienhallinnan keinona.

Tarkastuslautakunnan mukaan myös henkilöstöriskit ovat sekä henkilöstön saatavuuden että henkilöstön hyvinvoinnin ja jaksamisen näkökulmasta merkittäviä. Erityisesti avainhenkilöriskit matalassa organisaatiossa ovat huomattavia, ja niihin tulee varautua toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että oikaisuvaatimuksista, kanteluista, oikeusasiamiehen huomautuksista ja oikeudellisista ratkaisuista kertyvä tieto hyödynnetään järjestelmällisesti toiminnan kehittämisessä, viranhaltijoiden päätöksissä, ohjeistuksen tarkentamisessa ja henkilöstön perehdytyksessä.

Tarkastuslautakunnan havainnot tukevat käynnissä olevaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämistyötä. Uudistetun toimintamallin jalkauttamista jatketaan koko organisaatiossa osana johtamista, perehdytystä, koulutusta ja työyhteisöjen päivittäistä toimintaa. Erityistä huomiota

kiinnitetään henkilöstö- ja avainhenkilöriskien hallintaan, toiminnan jatkuvuuteen sekä poikkeamien dokumentointiin ja korjaavien toimenpiteiden seurantaan.

Oikaisuvaatimuksista, kanteluista, laillisuusvalvojien ratkaisuista ja muista oikeudellisista ratkaisuista kertyvän tiedon hyödyntämistä kehitetään systemaattisemmaksi siten, että havaintoja hyödynnetään päätöksenteossa, ohjeistuksessa, perehdytyksessä ja koulutuksessa.

2.3 Arvio tulevasta kehityksestä ja merkittävimmistä epävarmuustekijöistä

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan talouden ydinongelmana on valtion rahoituksen epäsuhta sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun mukaisten palveluiden tuottamiseen. Toimenpiteitä talouden sopeuttamiseksi on tehty aktiivisesti ja laajasti. Tarkastuslautakunta korostaa, että talouden tasapainottamistoimia valmisteltaessa on arvioitava ennakolta myös niiden vaikutukset palvelujen saatavuuteen, laatuun ja eteläsavolaisten asukkaiden yhdenvertaisuuteen.

Suunnitelmakaudella 2026–2028 kertyvä ylijäämä ei riitä kattamaan kumulatiivista alijäämää. **Aluevaltuusto on päättänyt kattaa alijäämät vuoden 2029 loppuun mennessä**. Valtion rahoitusmalli ei ota huomioon alueen erityispiirteitä kuten vesistöjen aiheuttamaa rikkonaisuutta, harvan asutuksen ja monipaikkaisen asumisen vaikutusta palvelutuotannon haasteisiin ja kustannuksiin. Tarkastuslautakunta suosittaa jatkamaan edunvalvontatyötä rahoitusmallin korjaamiseksi hyvinvointialueemme erityispiirteet huomioiden.

Etelä-Savon hyvinvointialueelle on myönnetty alijäämien kattamisen lisäaika vuoden 2029 loppuun. Nykyinen rahoitusmalli ei huomioi Etelä-Savon hyvinvointialueen erityispiirteitä riittävästi ja täten rahoitus ei ole riittävä, joten sopeutustarpeet ovat edelleen merkittävät alijäämien kattamiseksi. Hyvinvointialue on sopeuttanut taloutta suunnitelmallisesti ja sopeuttamispäätöksiä on tehty. Talouden suotuisampi toteutuminen helpottaa myös tulevien vuosien taloutta varsinkin silloin, kun kyseessä on pysyvästä kustannustason laskusta esimerkiksi pitkävaikutteisten sopeutusten muodossa.

Valtion rahoituksen suuruuteen liittyvä epävarmuus vaikeuttaa alijäämien kattamisen pitkäaikaista suunnittelua, koska rahoitus voi muuttua alle puolen vuoden sykleissä merkittävästi alaspäin. Hyvinvointialue jatkaa rahoitukseen liittyvää edunvalvontatyötä epäkohdan korjaamiseksi.

3 Strategiset tavoitteet ja ohjelmat

3.1 Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunta toteaa, että strategian jalkauttaminen on edennyt. Kehitystyötä on tehty laajasti toimialoittain. Merkittävimpiä kehittämistoimenpiteitä tehtiin digitaalisten hoitopolkujen ja omahoitopalvelujen parissa. Tarkastuslautakunta muistuttaa, että lähipalveluja tulee olla saatavissa digitaalisten palveluiden ohella.

Strategian toimeenpanoa ja palvelujen kehittämistä jatketaan suunnitelmallisesti. Digitaalisilla palveluilla parannetaan palvelujen saatavuutta ja tuetaan asiakkaiden omahoitoa, mutta ne eivät korvaa kaikissa tilanteissa lähipalveluja. Palveluja kehitetään monikanavaisesti siten, että asiakkaan tarpeen mukaisia lähi- ja muita palveluja on saatavilla digitaalisten palvelujen rinnalla.

3.2 Valtakunnallisten strategisten tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan valtakunnalliset strategiset tavoitteet toteutuivat joiltakin osin. Tavoitteiden arviointi oli mahdollista vain osittain, koska kaikkia tunnuslukuja (THL:n arviot puuttuvat) ja vertailutietoja ei ollut saatavissa.

Hoitoon pääsyyn liittyvät tavoitteet toteutuivat ja tunnusluvut ovat maan keskiarvoa parempia. Lapset ja nuoret pääsivät erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluihin hoitotakuun puitteissa.

Alueellisesti merkittävät sairastavuuden erot korostuvat sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannuksissa (pl. varhaiskasvatus), jotka olivat vuonna 2024 Etelä-Savon hyvinvointialueella 5.684 euroa/asukas, kun vastaava kustannus koko maassa oli 4.385 euroa/asukas. Vuonna 2024 alueen laskennallisen rahoituksen tason suhde kulurakenteeseen oli maan matalin (0,90, koko maa 0,96), mikä kuvastaa alueen rahoituksen ja kustannusrakenteen välistä epätasapainoa (Sotkanet). Pitkät välimatkat, harvaan, mutta kauttaaltaan asuttu sekä vesistön rikkoma maakunta lisäävät palvelutuotannon kustannuksia ja resurssitarvetta.

Valtakunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet ovat toteutuneet Etelä-Savon hyvinvointialueella kokonaisuutena hyvin. Kuten tarkastuslautakuntakin toteaa, kaikkia valtakunnallisia Valtti-mittareita, THL:n arvioita ja vertailutietoja ei ole käytettävissä ja mm. Valtti-mittareiden tietopohja on vielä kehittymässä.

Hoitoon pääsyyn liittyen tavoitteet toteutuvat maan keskiarvoa paremmin ja esimerkiksi lasten ja nuorten psykiatrian erikoisaloilla hoitoon pääsy on erinomaista kansalliseen tasoon nähden.

Nettokäyttökustannusten kehityksessä ja rahoituksen riittävyyttä arvioitaessa on tarpeen huomioida Etelä-Savon väestön palvelutarve ja alueen järjestämisolosuhteet, kuten tarkastuslautakunta toteaa. Hyvinvointialueen väestö on maan ikääntyneintä, väestömäärä vähenee kaikissa muissa ikäryhmissä, paitsi ikääntyvien osalta. Yli 75-vuotiaiden palvelutarpeen ennakoidaan kasvavan lähes kaikissa palveluissa. Lisäksi alueen laajuus, pitkät etäisyydet, harva, mutta koko maakunnan kattava asutus sekä vesistöt lisäävät palvelujen järjestämiseen resurssitarvetta. Valtakunnalliset tavoitteet edellyttävät nimenomaan aluekohtaisten väestöön ja toimintaympäristöön liittyvien taustatekijöiden ja erityispiirteiden huomioon ottamista. Vaikka nettokäyttökustannukset ovat hyvinvointialueella korkeammat kuin maassa keskimäärin, taloudellinen kestävyys on kehittynyt oikeaan suuntaan. Vuosi 2025 oli 2,7 miljoonaa euroa ylijäämäinen ja vuoden kolmas osavuosikatsaus ennustaa 13,8 miljoonan euron ylijäämäistä talouden toteumaa vuodelle 2026 ja valtiovarainministeriö hyväksyi Eloisan alijäämien kattamissuunnitelman ja siten lisäajan alijäämien kattamiseen vuoden 2029 loppuun mennessä.

Valtakunnallisista tavoitteista on lisäksi edetty mm. tietojohtamisen rakenteiden, tietoaltaan käyttöönoton ja strategisen raportoinnin edistämiseksi. Lisäksi digitaalisia palveluja on laajennettu ja tekoälyavusteista kirjaamista on otettu käyttöön. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa on vahvistettu, ja alueellinen hyvinvointikysely on toteutettu yhteistyössä kuntien kanssa. Nämä toimenpiteet vastaavat valtakunnallisiin tavoitteisiin, joissa

korostuvat tietoon perustuva johtaminen, digitalisaatio sekä yhteistyö kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

4 Sitovien talousarviotavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunta toteaa, että talouden sitovat tavoitteet toteutuivat pääosin muutetun talousarvion mukaisesti. Investointisuunnitelman toteutuma oli noin 33 %. Investointeja toteutettiin 9,7 miljoonalla eurolla, kun investointibudjetti oli kaikkiaan 29 miljoonaa euroa. Pitkäaikaista lainaa ei nostettu lainkaan.

Hyvinvointialueella myönnettiin vuodelle 2025 lainanottovaltuutta 15,8 miljoonaa euroa. Lainanottovaltuutta on käyttämättä kaikkiaan 75,2 miljoonaa euroa.

Kuten tarkastuslautakunta toteaakin, niin talouden sitovat tavoitteet toteutuivat lähes muutetun talousarvion mukaisesti. Muutettu talousarvio laadittiin varovaisuusperiaatteella.

Investointien arvioitua matalampi toteutumisaste on ollut tyypillistä hyvinvointialueen alusta saakka. Investoinnit suunnitellaan kriittisesti ja myönnetyt lainanottovaltuudet huomioiden. Suunnitelmat kuitenkin elävät nopeallakin aikataululla ja esimerkiksi tällä on vaikutusta investointien toteutumiseen. Myös päätös lainanottovaltuuden muuttamisesta saadaan monesti viiveellä ja vuotta on ehtinyt kulua useita kuukausia, jolloin investointeja päästään toteuttamaan huomattavalla viiveellä. Etelä-Savon hyvinvointialue on jättänyt/jättää vuoden 2023 lainanottovaltuutta käyttämättä huomattavia määriä. Palvelurakenteen muutos on vaikuttanut investointien käynnistämiseen. Pyrkimyksenä on toteuttaa investoinnit, joilla voidaan turvata tehtyjen palvelurakenneratkaisujen myötä muuttuvien rakenteiden tarvitsemat toimitilat.

4.1 Sairaalapalvelut

Tarkastuslautakunta:

Sairaalapalveluiden toimintaa järjesteltiin uudelleen sairaaloiden välillä ja osastopaikkoja vähennettiin kaikkiaan 35 osastopaikalla vuoden 2025 aikana. Tammikuussa 2025 Mikkelin ja Savonlinnan sairaaloiden työnjakoa uudistettiin ja toimintoja tehostettiin. Tarkastuslautakunta suosittaa arvioimaan aktiivisesti sairaaloiden välistä työnjakoa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että arviointiosastojen muutosten vaikutuksia seurataan erityisesti hoitojaksojen pituuden, kotiutumisten onnistumisen, potilaiden toimintakyvyn sekä ostopalvelulääkäreiden käytön näkökulmasta.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat pääosin. Tarkastuslautakunta suosittaa panostamaan edelleen lääkärirekrytointiin sekä jatkamaan digipalveluiden kehittämistä digitaalisten hoitopalveluiden sekä hoidontarpeen arvioinnin sujuvoittamiseksi.

Sairaaloiden työnjako ja erityisesti tehdyt muutokset perustuvat lakimuutoksiin. Erikoissairaanhoidon vuodeosastopaikkoja on vähennetty edelleen vuonna 2026. Yleislääketieteen osastopaikkoja on lisätty muutamia alkuvuosien voimakkaan vähentämisen jälkeen. Osastojen kuormitusta, kotiutumista, akuuttipalveluita ja koko alueen osastojen tilannetta seurataan tilannepalaverissa kaksi

kertaa viikossa. Osastojaksojen pituudet ovat vähentyneet. Liikkuvan sairaalan toiminta on kasvanut. Seuraamme tiiviisti ensihoidon tehtävien määrää ja käyttöastetta, kuten myös päivystysyksiköiden kuormitusta ja käyntejä. Kokonaisuudessaan muutokset on saatu jalkautettua hyvin.

Omaa henkilöstöä on saatu rekrytoitua merkittävästi, mm useille erikoisaloille erikoislääkäreitä (esim. anestesiologia, radiologia, plastiikkakirurgia, kardiologia, psykiatria) ja lääkäreiden ostopalvelua on saatu vähennettyä merkittävästi. Digitaalisissa palveluissa on otettu useita kehitysaskeleita mm. digitaalisten hoitopolkujen käyttöönotto, mikä tukee hoidon jatkuvuutta ja sujuvoittaa hoitoa.

4.2 Geriatriset osastopalvelut

Tarkastuslautakunta:

Geriatriassa toteutettiin osana sopeuttamistoimia arviointiosastojen uudelleen järjestelyjä. Kerimäen osaston muutos vähensi 2,5 henkilötyövuotta. Mikkelin osasto lakkautettiin vuoden 2026 alussa. Muutos aiheutti tarpeen käyttää ostopalvelulääkäreitä. Tarkastuslautakunta kehottaa seuraamaan omaisten ja läheisten näkökulmaa, palvelun laadun toteutumista ja palvelun vaikuttavuutta. Muutosten ja toimintakäytänteiden jalkauttaminen edellyttää selkeät toimintaohjeet, jotta palvelun laatuun ei tule poikkeamia.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Ikäihmisten yhteistöllinen asuminen on lisääntynyt.

Omaisten ja läheisten kanssa käydään tiivistä keskustelua hoidosta ja hoidon laadusta sekä seurataan mm. valvontakäyntien, muistutuksien ja kanteluiden määrää. Muutoksesta johtuen hoito- ja palveluketjut ovat toimineet. Geriatrista arviointia tehdään palveluasumisen yksiköissä ja lisäksi Savonlinnan, Mäntyharjun ja Kangasniemen geriatrisilla osastoilla. Näillä osastoilla on keskimäärinen hoitoaika ollut noin 19,5 vuorokautta ja se oli vähemmän kuin vuoden takaisena ajankohtana. Geriatrista arviointia tukee omalääkärimalli säännöllisten palvelujen piirissä oleville asiakkaille. Hoivajonojen tilanne on hallinnassa edelleen ja asiakkaat ovat päässeet palveluihin lain edellyttämässä määräajassa. Palvelurakenne on monipuolistunut ja peittävyydet ovat tavoitetasossa. Perhehoito ja yhteisöllinen asuminen palveluina on kasvanut ja näin osaltaan mahdollistanut ympärivuorokautisen paikkojen riittävyyden.

4.3 Tila- ja tukipalvelut ja toimitilat

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan arvioin mukaan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat pääosin. Toimitilojen huoneistoalaa on saatu vähennettyä 6,2 % alkutilanteesta. Merkittävin toimitilojen käyttäjä on sosiaalihuolto. Uusien vuokrasopimusten myötä vuokrataso laski 20 %. Suurin osa ruoka- ja puhtauspalveluista on ulkoistettu.

Tarkastuslautakunta muistuttaa, että palveluiden laatu ja saatavuus tulee varmistaa muutostilanteissa, koska tukipalveluilla on keskeinen rooli ydintoimintojen onnistumiseen.

Konsernipalveluiden suurimpana yksikkönä talouden säästöt ovat kohdistuneet voimakkaasti tila- ja tukipalveluihin. Kaikkien tilojen ja palveluiden tarve on sidoksissa muiden palvelualueiden

tekemistä toimenpiteistä. Laadun varmistaminen alenevilla resursseilla on haastavaa. Lisäksi oman henkilöstön saatavuus on haasteellista esim. siivous- ja ruokapalveluissa sekä välinehuollossa.

4.4 Digitaaliset ja tietopalvelut

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan digitaalisia ja tietopalveluja on kehitetty merkittävästi vuoden 2025 aikana. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden voidaan todeta toteutuneen hyvin.

Tarkastuslautakunta pitää erittäin tärkeänä asiointialustan ja valtuuttamisen palvelun käyttöönottoa sekä digituki- ja opastuspalvelun tarjoamista asioinnin sujuvuuden ja palveluiden saatavuuden parantamiseksi. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että keskeneräiseksi osoittautuneen asiointialustan jatkokehityksessä arvioidaan myös käyttäjävaikutukset, palvelujen saavutettavuus sekä digipalvelujen rinnalla toimivien lähiasiointimahdollisuuksien säilyminen.

Tarkastuslautakunta muistuttaa, että digipalveluratkaisujen toimivuus tulee varmistaa ennen palvelun käyttöönottoa.

Eloisan digitaalisen asiointialustan kehittämistä on jatkettu määrätietoisesti vuoden 2026 aikana, ja käyttöönoton yhteydessä havaitut keskeneräisyydet on saatu korjattua. Palvelun jatkokehittämisessä huomioidaan käyttäjäkokemus, saavutettavuus ja käyttäjiltä saatava palaute. Digitaalisten palvelujen rinnalla huolehditaan myös niiden asiakkaiden asiointimahdollisuuksista, joille digitaalinen asiointi ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Digitukea vahvistetaan yhteistyössä maakunnan eri toimijoiden kanssa. Digitaalisten ja tietopalvelujen digitiimin on sovittu osallistuvan kansalaisille suunnattuihin digitukitapahtumiin, joissa opastetaan Eloisan digitaalisten palvelujen käytössä. Tapahtumia toteutetaan yhteistyössä muun muassa kolmannen sektorin järjestöjen ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa. Tavoitteena on madaltaa digitaalisten palvelujen käyttökynnystä ja tukea eri asiakasryhmien mahdollisuuksia hyödyntää sähköisiä palveluja**.**

Tarkastuslautakunnan huomio digipalveluratkaisujen toimivuuden varmistamisesta huomioidaan tulevissa käyttöönotoissa. Uusien digitaalisten palvelujen ja ominaisuuksien testaukseen sekä käyttöönoton laadunvarmistukseen kiinnitetään erityistä huomiota ennen niiden laajempaa käyttöönottoa.

4.5 Konsernipalvelut ja hankinnat

Tarkastuslautakunta:

Konsernipalveluiden henkilöstömäärä on vähentynyt merkittävästi toiminnan alkuvaiheesta. Toiminnassa hyödynnetään robotiikkaa ja tekoälyä.

Vuotuisten hankintojen määrä on mittava. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että hankintaprosessit ja sopimushallinta on asianmukaisesti, laillisesti ja eettisesti järjestetty. Tarkastuslautakunta korostaa, että hankintojen lainmukaisuuteen, suorahankintojen perusteluihin ja sopimushallinnan

systemaattisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Sisäisen tarkastuksen riittävät resurssit ovat välttämättömiä myös suuren hankintavolyymin vuoksi.

Konsernipalveluihin on kohdistunut merkittävät sopeutukset hyvinvointialueen alusta alkaen ja henkilöstömäärä on pienentynyt huomattavasti. Pienenevään resurssiin on vastattu tekoälyn hyödyntämisellä ja robotiikalla, joilla onkin saatu hyviä tuloksia ja prosesseja on saatu automatisoitua ja virtaviivaistettua.

Hankintaprosesseihin ja –ohjeistuksiin sekä sopimushallintaan kiinnitetään edelleen huomiota nyt hankintastrategian hyväksymisen jälkeen. Näihin liittyen on suunniteltu sisäistä koulutusta, jotta hankinnoissa ja sopimuksissa noudatetaan organisaation sisäisiä ohjeistuksia, mutta myös hankintalakia. Myös sisäinen tarkastus tukee ja varmistaa näiden prosessien asianmukaiset toteutukset.

4.6 Pelastustoimen palvelut ja onnettomuuksien ennaltaehkäisy

Tarkastuslautakunta:

Pelastustoimi tekee yhteistyötä pelastusalan järjestöjen kanssa. Pelastustehtävien määrä väheni 17,9 % edellisestä vuodesta. Sopeuttamistoimet vähensivät onnettomuuksien ehkäisyyn kohdistettavia resursseja. Tarkastuslautakunta muistuttaa valvonnan, ohjauksen ja viestinnän tärkeyttä onnettomuuksien ehkäisyssä. Ennakoivaan työhön tulee turvata riittävä voimavara.

Pelastustoimen toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat pääosin.

Pelastus- ja turvallisuuspalvelut pitää tarkastuslautakunnan havaintoa perusteltuna. Onnettomuuksien ehkäisy on keskeinen osa pelastustoimen lakisääteistä tehtävää, ja valvonnalla, turvallisuusviestinnällä ja ohjauksella pyritään ehkäisemään onnettomuuksia sekä vahvistamaan asukkaiden, yhteisöjen ja toiminnanharjoittajien omaa turvallisuutta.

Sopeuttamistoimien yhteydessä onnettomuuksien ehkäisyyn käytettävissä olevia resursseja on vähennetty. Toimintaa on tämän vuoksi kohdennettu aiempaa vahvemmin riskiperusteisesti. Samalla toimintatapoja on kehitetty ja yhteistyötä pelastusalan järjestöjen sekä muiden sidosryhmien kanssa on jatkettu erityisesti turvallisuusviestinnässä ja omatoimisen varautumisen edistämisessä.

Jatkossa seurataan sopeuttamistoimien vaikutuksia valvonnan, ohjauksen ja turvallisuusviestinnän toteutumiseen sekä palvelutasopäätöksen mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Toimintaa kehitetään hyödyntämällä riskiperusteista kohdentamista, yhteistyötä ja digitaalisia toimintatapoja. Mikäli seurannassa havaitaan puutteita lakisääteisten tehtävien tai päätetyn palvelutason toteutumisessa, arvioidaan tarvittavat korjaavat toimenpiteet osana toiminnan ja talouden suunnittelua.

4.7 Laatu- ja potilasturvallisuus

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunta arvion mukaan laatua ja potilasturvallisuutta on seurattu ja ilmenneet epäkohdat on käsitelty asianmukaisesti ja toimenpiteisiin on ryhdytty. Poikkeamiin tulee reagoida muuttamalla käytänteitä, tarkentamalla ohjeistusta sekä varmistamalla, että ohjeistuksia noudatetaan. Hyvällä perehdytyksellä ja osaamisella varmistetaan laadukas ja sujuva palvelu. Hoitotyön laatu on kaikkien hoitotyötä tekevien vastuulla. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä asiakaspalautteiden kattavaa keräämistä palvelun laadun ja vaikuttavuuden kehittämiseksi.

Tarkastuslautakunta kiinnittää erityistä huomiota sosiaalihuollon oikeusturvan, omavalvonnan ja henkilöstön riittävyyden varmistamiseen. Vaikka palvelurakennetta ja avohuollon tukea on kehitetty, lasten ja perheiden tuen tarve on edelleen vahva, erityisen tuen asiakasmäärä on kasvanut ja perhehoidon osuuden vahvistaminen sijaishuollossa on jäänyt tavoitteesta. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että lastensuojelussa vähennetään työntekijöiden kuormitusta riittävällä resurssoinnilla, vahvistetaan perhehoitoa ja perustason tukea sekä turvataan osaavan ja muodollisesti pätevien työntekijöiden rekrytointi.

Strategian mukaisesti, talouden ja henkilöstövoimavarojen sopeuttamisesta huolimatta, pyritään säilyttämään palvelujen laatu ja turvallisuus. Muutosten vaikutuksia palvelujen saatavuuteen, laatuun, asiakas- ja potilasturvallisuuteen sekä vaikuttavuuteen seurataan ja reagoidaan havaittuihin riskeihin.

Lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalvelujen palvelurakenne oli tarkastelussa vuonna 2025. Vuonna 2026 on päädytty palvelutehtävien yhdistämiseen tavoitteena keventää palvelurakennetta ja vastata samalla tuleviin lainsäädännön muutoksiin. Perhehoidon osuus sijaishuollosta on ollut Etelä-Savon hyvinvointialueella kansallisesti tarkasteltuna hyvällä tasolla, vaikka vuoden 2025 tavoitteet eivät täysin toteutuneet. Perhehoidon sisältö edellyttää edelleen uusien toimintamallien kehittämistä.

Lastensuojelun rekrytoinnit ovat onnistuneet ja avoimet tehtävät on täytetty kelpoisilla ammattihenkilöillä. Lastensuojelun lakisääteisiä asiakasmitoituksia seurataan säännöllisesti. Ostopalveluja on karsittu ja oma toiminta on pyritty turvaamaan.

4.8 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Tarkastuslautakunta:

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen työn panostukset näkyvät, kun Eloisa oli toiseksi paras hyvinvointialue Hyte-kertoimen mukaisessa hyte-työssä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvonnan ja ohjauksen määrä (110.165) on lähes kaksikertaistunut edelliseen vuoteen nähden.

Tarkastuslautakunta kannustaa jalkauttamaan kaikkiin ikäryhmiin kohdistuvia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteitä koko hyvinvointialueella yhteistyössä alueen kuntien, oppilaitosten sekä järjestöjen kanssa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että lasten ja nuorten uneen, ravitsemukseen ja arjen hyvinvointitottumuksiin sekä työikäisten ja ikäihmisten vähäiseen liikuntaan ja lihavuuteen liittyen toteutetaan yhdessä kuntien, järjestöjen, oppilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa konkreettisia ja seurattavia toimenpiteitä. Tarkastuslautakunta korostaa, että järjestöt ovat

hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä Eloisan keskeisiä kumppaneita, joiden tavoittava, osallistava ja matalan kynnyksen toiminta täydentää julkisia palveluja.

HYTE-työtä jatketaan suunnitelmallisesti siten, että painopisteenä ovat hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen, ennaltaehkäisy, varhainen tuki sekä toimenpiteiden nykyistä vahvempi kohdentaminen tunnistettuihin väestön hyvinvoinnin ja terveyden haasteisiin. Tarkastuslautakunnan esiin nostamat lasten ja nuorten elintavat sekä työikäisten ja ikääntyneiden vähäinen liikunta ja lihavuus huomioidaan osana alueellisen HYTE-suunnitelman toimeenpanoa. Tietoon perustuvaa HYTE-työtä vahvistetaan Hyte-tiedolla johtamisen kehittämistyöllä sekä kuntayhteistyöllä. Vuonna 2026 toteutettuun Etelä-Savon laajaan hyvinvointikyselyyn vastasi 3 714 asukasta, ja tulokset on toimitettu myös kunnille niiden oman HYTE-työn tueksi.

Konkreettisena toimenpiteenä on käynnissä mm. aikuisten hyvinvointilahja-hanke, jonka tavoitteena on ennakoida 5 elintapasairauden riskitekijöitä ja vaikuttaa väestön elintapoihin ja siten riskiin sairastua sydäninfarktiin, aivoinfarktiin, 2-tyypin diabetekseen, krooniseen munuaistautiin tai rasvamaksatautiin. Ennaltaehkäiseviä toimintamalleja kehitetään myös muissa hankkeissa. Käynnissä olevissa hankkeissa kehitetään muun muassa ennakoivaa terveydenhuoltoa, muistipolkua, hoidon jatkuvuutta, nuorten huumausainekuolemien ehkäisyä, C-hepatiitin hoitopolkua, vanhemmuuden tukea, työllisyyttä tukevia palveluja ja lähisuhdeväkivaltatyötä. Hyvinvointilahja-hankkeelle on jaettu jatkorahoitusta, joka mahdollistaisi yhteistyön konkreettisemmin vielä kuntien ja järjestöjen sekä oppilaitosten kanssa.

Valtakunnallisessa vertailussa Terveyden edistämisaktiivisuutta mitataan mm. THL:n TEA-viisarin avulla. Eloisan TEA-viisarin tulos on kokonaisuutena vahva: 74 pistettä, kun koko maan keskiarvo on 64. Erityisiä vahvuuksia ovat johtaminen (100), voimavarat (94) sekä seuranta ja tarveanalyysi (81). Selkein kehittämiskohde on osallisuus (40 vs. koko maa 57), minkä lisäksi raskausajan seulontojen tarjonnassa ja rokotuskattavuudessa on parannettavaa.

← Pisteet	Koko maa	Etelä-Savon hyvinvointialue
Hyvinvointialueet	64	74
Sitoutuminen	67	67
Johtaminen	74	100
Seuranta ja tarveanalyysi	67	81
Voimavarat	83	94
Yhteiset käytännöt	54	66
Osallisuus	57	40
Muut ydintoiminnat	48	70

Tarkastuslautakunnan esiin nostamaa järjestöjen roolia pidetään tärkeänä. Järjestöyhteistyötä vahvistetaan osana alueellista HYTE-verkostoa, yhteisöavustuksia ja muuta kumppanuustyötä. Etelä-Savon yhteistä sote-järjestöpäivää on valmisteltu yhteistyössä kattojärjestöjen kanssa. Hyvinvointitarjottimelle on koottu jo yli 650 hyvinvointia ja terveyttä edistävää palvelua, ja sen kehittämistä jatketaan kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Jatkossa painopistettä vahvistetaan erityisesti yhteisesti sovittujen toimenpiteiden tavoitteellisuudessa, seurattavuudessa ja vaikuttavuuden arvioinnissa.

5 Talouden tasapaino

Tarkastuslautakunta:

Tilikauden 2025 ylijäämäksi muodostui 2,7 miljoonaa euroa ja toteutuma oli huomattavasti muutettua talousarviota parempi. Tarkastuslautakunnan mukaan käyttötalouden menojen ja tulojen epäsuhta on edelleen merkittävä. Rahoituslaskelmat eivät huomioi alueiden erityispiirteitä, vesistöjen aiheuttamaa rikkonaisuutta ja harva-asutusta. Valtionvarainministeriö on antanut palautetta hyvinvointialueelle päätöksenteon haasteista ja erikoissairaanhoidon korkeista kustannuksista sekä toimitilojen suuresta määrästä.

Hyvinvointialueen taloutta on vuoden 2025 loppuun mennessä sopeutettu 131,6 miljoonaa euroa.

Suunnitelmakauden 2026–2028 tilikaudet ovat taloussuunnitelman mukaan ylijäämäisiä, kumulatiivisesta alijäämästä jää kattamatta noin 25 miljoonaa euroa. Mikäli alijäämää ei saada katettua lain edellyttämässä määräajassa, voi Etelä-Savon hyvinvointialue joutua lain hyvinvointialueesta 123 §:n mukaiseen arviointimenettelyyn. Aluevaltuusto on 24.3.2026 päättänyt **hakea alijäämän kattamiseen lisäaikaa vuoden 2029 loppuun saakka.**

Vuosi 2025 toteutui talousarviota paremmin, ja osittain myös siitä syystä, että talousennusteet laaditaan varovaisuusperiaatteella, jotta ei muodostuisi negatiivisia yllätyksiä. Merkittävin tekijä on kuitenkin talouden sopeuttamisen onnistuminen ja talouden suunnan kääntyminen.

Valtionvarainministeriön suosituksia on pyritty noudattamaan ja toimenpiteitä tehty niiden edistämiseksi kaikilta osin. Esimerkiksi tilojen käyttöä optimoidaan jatkuvasti.

Alijäämien kattamisen lisäaika antaa paremmat mahdolliset alijäämien kattamiseen lakisääteisiä palveluja vaarantamatta. Myös vuoden 2026 suotuisa talouskehitys osaltaan parantaa mahdollisuuksia, mutta rahoituksen äkilliset muutokset aiheuttavat riskin alijäämien kattamissuunnitelmalle.

6 Henkilöstö

Tarkastuslautakunta:

Sairauspoissaolojen määrä 16,9 pv/henkilö väheni edellisestä vuodesta (17,8 pv/hlö). Tarkastuslautakunnan arvion mukaan hyvinvointialueen sopeuttamistoimien tuoma epävarmuus ja työn kuormittavuus heijastuvat sairauspoissaoloihin. Pulssikyselyn indeksi kehittyi myönteisesti loppuvuoteen saakka. Yhteistoimintaneuvottelut vaikuttivat osaltaan työntekijäkokemusta heikentävästi.

Tarkastuslautakunta kannustaa jatkamaan johtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin kehittämistä sekä panostamaan edelleen esihenkilötyön riittävään resurssointiin. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä panostuksia työterveyshuollon ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä positiivisen työnantajakuvan rakentamiseen. Hyvinvoiva henkilöstö heijastuu hyvään asiakaskokemukseen, työelämälaatuun sekä työnantajamaineeseen.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan henkilöstön saatavuus on parantunut merkittävästi, mutta työnantajamielikuvaa tulee edelleen kehittää. Lähivuosina henkilöstöä eläköityy huomattava määrä.

Sairauspoissaolojen väheneminen 17,8 päivästä 16,9 päivään henkilöä kohti osoittaa kehityksen olevan oikeansuuntaista. Samalla tunnistetaan, että organisaation muutokset ja sopeuttamistoimet ovat lisänneet henkilöstön epävarmuutta ja kuormitusta.

Henkilöstön työkyvyn, johtamisen ja esihenkilötyön kehittämistä jatketaan. Työterveyshuollossa painotetaan ennaltaehkäiseviä palveluja ja työkykyriskien varhaista tunnistamista. Esihenkilötyön toimintaedellytyksiin ja muutosjohtamisen tukeen kiinnitetään edelleen huomiota.

Henkilöstön saatavuus on parantunut merkittävästi, mutta tulevat eläköitymiset edellyttävät pitkäjänteistä henkilöstösuunnittelua. Työnantajamielikuvaa vahvistetaan kehittämällä työntekijäkokemusta, johtamista, henkilöstön pysyvyyttä ja rekrytointia.

7 Yhteenveto

Onnistumiset

+ Tilinpäätös vuodelta 2025 muodostui 2,7 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi

+ Ostopalveluiden määrän väheneminen

+ Vuokrasopimusneuvotteluissa saatiin hyvä lopputulos

+ Avoin johtamiskulttuuri ja hyvä yhteishenki

+ Erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsy maan parhaimpia

+ Uusi ja hyvinvointialueen oma lastensuojeluyksikkö avattiin syksyllä. Toiminnan tavoitteena on merkittävä ostopalvelusäästö

+ Ikäpalvelun omalääkärimalli menestyi valtakunnallisessa kilpailussa ja palkittiin Tärkeissä Töissä -gaalassa

+ Henkilöstön saatavuus on parantunut edelleen. Eloisa on panostanut hyvään henkilöstökokemukseen ja työnantajamielikuvaan

+ Eloisan organisaatiokulttuurin käsikirja laadittiin yhdessä henkilöstön kanssa.

Kehitettävää

− Valtionrahoituksen riittämättömyys suhteessa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen

− Valtionrahoitus on yleiskatteista ja laskennallisista, eikä rahoitusmalli huomioi alueiden erityispiirteitä kuten ikärakennetta, sairastavuutta ja vesistöjen aiheuttamaa rikkonaisuutta

− Talouden alijäämän kattaminen ei toteudu hyvinvointialuelain 115 §:n mukaisessa aikataulussa, mutta talouden tasapainoa tavoitellaan vuoden 2029 loppuun mennessä

− Sisäisen tarkastukseen riittävät resurssit

− Hyte-työn roolin vahvistaminen koko hyvinvointialueella tuloksellisesti sekä kuntayhteistyön tiivistäminen

- Omaishoidon tuen määrärahan riittävyys varmistettava tarpeeseen nähden
- Potilasvahinkoratkaisujen määrän lisääntyminen
- Mielenterveyteen liittyvien sairauspoissaolojen määrä on kasvussa
- Asiakas- ja potilasturvallisuusilmoituksien määrän lisääntyminen.

Vuoden 2025 tulos on odotettua parempi. Sopeutustoimet ovat purreet, ja kuluja on hillitty erityisesti ostopalvelujen osalta. Määrätietoinen työ talouden tasapainottamiseksi näkyy vuoden 2025 tuloksessa. Toimintaa on kehitetty määrätietoisesti, joka näkyy esimerkiksi hyvänä yhteishenkenä organisaation sisällä sekä asiakkaille ja potilaille sujuvana pääsynä palveluihin.

Valtion rahoituksen riittämättömyys ja alijäämien kattaminen edellyttää sopeutustoimien jatkamista, mutta samalla myös rahoitukseen liittyvää edunvalvontaa jatketaan. Rahoituksen äkilliset muutokset voivat vaikeuttaa alijäämien kattamista vuoden 2029 loppuun.

Etelä-Savon hyvinvointialue jatkaa tarkastuslautakunnan esiin nostamien asioiden kehittämistä.

8 Itä-Suomen yhteistyöalueen tarkastuslautakuntien yhteisarviointi

Etelä-Savon hyvinvointialue on osa Itä-Suomen yhteistyöaluetta, johon kuuluvat Keski-Suomen hyvinvointialue, Pohjois-Savon hyvinvointialue (yliopistollinen keskussairaala) ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden tulee laatia keskinäinen yhteistyösopimus valtuustokausittain. Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden työnjako, yhteistyö ja yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeellista hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien toteutumisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi.

Aluevaltuusto hyväksyi Itä-Suomen yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen 7.10.2024 § 68. STM on hyväksynyt 2.10.2026 YTA-alueen yhteisneuvottelussa YTA-alueen päivitetyn yhteistyösopimuksen, ja se on käsittelyssä Etelä-Savon hyvinvointialueen aluevaltuuston kokouksessa 30.11.2026.